

Мартин О.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту

Львівський університет безпеки життєдіяльності

м. Львів, Україна

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА ЯК СИСТЕМА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ

Пожежна безпека у суспільстві відображає таке реальне становище, за якого на об'єкт пожежної безпеки (людину, суспільство, національне багатство, довкілля) не можуть впливати чинники загрози пожежі з причин їх відсутності. Пожежна безпека та пожежний ризик розглядаються як можливості суспільних систем зберігати при функціонуванні такий стан, який не допускає з деякою ймовірністю виникнення пожеж, що пов'язане з різними відхиленнями у суспільному, виробничому та навколишньому середовищі. Відповідно до державного стандарту, пожежна безпека – це відсутність неприпустимого ризику виникнення та розвитку пожежі, пов'язаної з нею можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю [1]. Таке ж визначення пожежної безпеки дається в Кодексі цивільного захисту України, який прийнято Верховною Радою України 2 жовтня 2012 року [2].

На нашу думку, розуміння пожежної безпеки повинно поєднувати як мету, так і всі основні складові цього поняття. Відповідно, під пожежною безпекою ми розуміємо складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності людини, суспільства, національного багатства та довкілля від пожеж, що, по-перше, відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних чинників, що створюють реальну загрозу виникнення пожеж, а по-друге, гарантується механізмом забезпечення пожежної безпеки як об'єктивною потребою запобігання реальній та потенційній загрози пожеж, зниження ймовірності їх виникнення та мінімізації втрат і збитків від реальних

пожеж. Таке визначення пожежної безпеки відображає цілі системи пожежної безпеки. Систему пожежної безпеки утворюють, по-перше, законодавчі та виконавчі органи влади, громадські організації та об'єднання, громадяни, які беруть участь у забезпеченні пожежної безпеки згідно із законами; по-друге, законодавство, яке регламентує відносини у сфері пожежної безпеки.

Побудова системи пожежної безпеки, повинна передбачати досягнення трьох взаємопов'язаних цілей, а саме:

- 1) запобігання пожежі як реальної та потенційної загрози;
- 2) захист від пожеж, який спрямований на мінімізацію втрат і збитків;
- 3) зменшення загрози, тобто зниження ймовірності виникнення потенційних пожеж як результат пожежно-профілактичної роботи.

Забезпечення пожежної безпеки – це механізм по виробленню та реалізації концепції, стратегії і тактики в сфері пожежної безпеки держави за допомогою скоординованої діяльності органів влади, громадських організацій та об'єднань, громадян. Об'єктами забезпечення пожежної безпеки є життя та здоров'я людей, національне багатство, навколишнє середовище.

На наш погляд, забезпечення пожежної безпеки у суспільстві повинне базуватися на таких принципах:

- 1) розробка стратегії пожежної безпеки як складової стратегії національної безпеки;
- 2) виявлення можливих джерел потенційної пожежної небезпеки;
- 3) моніторинг та аналіз об'єктивних показників стану пожежної небезпеки;
- 4) проведення активної інвестиційної політики з метою створення безпечних умов функціонування суспільства і національної економіки;
- 5) ефективна взаємодія державних органів в ході реалізації стратегії пожежної безпеки.

З'ясування суті пожежної безпеки в соціально-економічному житті передбачає розгляд її антиподу – небезпеки (ними є пожежі), як такого явища, яке реально здатне впливати на функціонування людини та суспільства. Потенційну пожежу як небезпеку ми розглядаємо як об'єктивно існуюча

можливість негативного впливу на суспільство, суб'єктів господарювання, людину і довкілля, в результаті чого можуть бути заподіяні значні збитки. Джерелами небезпеки при цьому є певні чинники, які мають природне, техногенне або соціальне походження.

У сучасній теорії безпеки розрізняють, по-перше, небезпеку як таку, що, у цілому, усвідомлюється, але не як фатальну ймовірність завдання шкоди, що обумовлена об'єктивними та суб'єктивними чинниками, які «володіють загрозливими, вражаючими властивостями; і загрозу як найбільш конкретну та безпосередню форму небезпеки або як сукупність умов і чинників, що створюють небезпеку інтересам громадян, суспільства й держави, національним цінностям і національному способу життя» [3, с. 162]. Відповідно пожежну безпеку об'єкта слід охарактеризувати стан об'єкта, з одного боку, з погляду його здатності забезпечити нормальне функціонування в умовах існування внутрішніх та зовнішніх загроз, а з іншого – в умовах впливу певних чинників природного, техногенного або соціального походження.

Зміст пожежної безпеки як поняття (це передбачає теорія безпеки) включає також класифікацію небезпек чи загроз, якими є пожежі та їх наслідки. Під поняттям загроза розуміється дія чинників, а також ситуації й умови, що складаються в результаті цих дій, які виходять із зовнішніх та внутрішніх джерел небезпеки, відносно життєво важливих інтересів особи, фірми, регіону, суспільства та держави [4, с. 21]. На наш погляд, класифікацію пожеж як реальних і потенційних загроз пожежній, а відповідно і національній безпеці, доцільно провести за наступними критеріями:

1) за об'єктами (людина, матеріальні, фінансові, інтелектуальні цінності, інформація);

2) відносно людської діяльності – об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні – це пожежі, які зумовлюються стихійними природними явищами (землетрус, буревій тощо), суб'єктивні – пов'язані з діяльністю людини;

3) за збитком (моральний або матеріальний збиток) і його величиною;

- 4) по відношенню до об'єкта – екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні);
- 5) за ймовірністю виникнення – малоімовірні, ймовірні і дуже ймовірні;
- 6) за причиною виникнення – умисні або випадкові;
- 7) за природою походження – природні, техногенні, спричинені людьми;
- 8) за рівнем прогнозованості – піддаються прогнозуванню, не прогнозуються, можуть частково прогнозуватись;
- 9) за екологічним впливом – завдають шкоду, з низьким техногенно-антропогенним впливом.

Пожежна безпека як складна система відображає багато аспектів, а саме: соціальний, економічний, правовий, технічний, медичний, екологічний тощо.

Досліджуючи забезпечення в державі пожежної безпеки, на наш погляд, необхідно звернути увагу на декілька особливих моментів.

По-перше, забезпечення пожежної безпеки – це процес, який є безперервним і циклічним. Це означає, що у кризові періоди розвитку економіки необхідно особливу увагу приділяти цим сферам, особливо акцентуючи на забезпеченні пожежної безпеки людини та суб'єктів підприємницької діяльності.

По-друге, необхідно чітко визначати і конкретизувати чинники, які можуть обмежити цей процес, а відповідно знайти шляхи подолання і вирішення реальних проблем, оскільки гарантування як пожежної безпеки на постійно належному рівні є обов'язковою умовою успішного поступального розвитку суспільства.

По-третє, державна стратегія забезпечення як економічної, так і пожежної безпеки повинна передбачати заходи науково-методичного, нормативно-правового, організаційного, матеріально-технічного і фінансового характеру, що забезпечують реалізацію стратегічних напрямів гарантування безпеки, які, у свою чергу, слід розділити на надзвичайні, першочергові та перспективні.

По-четверте, на сучасному етапі розвитку національної економіки все більше інтегруються в єдину глобальну економіку, тому кожна країна повинна

створювати власну модель забезпечення безпеки функціонування, щоб мати змогу запобігати та мінімізувати негативні наслідки надзвичайних ситуацій, зокрема пожеж.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 22-72:2006 від 1 жовтня 2006 «Пожежна безпека терміни та визначення».
2. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Соціальна економіка: навч. посібник / Кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Діба, В.І. Кириленко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 196 с.
4. Гончарова В.А. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави / В.А. Гончарова. – Харків, 2001. – 194 с.